PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Kraliyet gemisi Londra'da, Avustralyalılar ve Mavi Ceketliler

Çanakkale Savaşı tarihe birçok yönüyle geçti. Ama tarihçilerin üzerinde hemfikir olduğu konuların başında Çanakkale Savaşı'nın dünyanın gelmiş geçmiş en centilmen savaşlarından biri olduğu geliyor.

Birinci Dünya Savaşı'nın 100'üncü yıldönümünde, Vatikan Gizli Arşiv belgelerinin ışığında Çanakkale Savaşı'nın «insanî» yönünü belirtmek istedik. Bu konuda yayınlanmamış Vatikan Gizli Arşivleri, Türk halkının savaş zamanında bile düşmanlarına karşı sergilediği yüce duruşa bir övgü niteliğindedir. Türk halkının, 1915'teki o müthiş Çanakkale Savaşı'nda çatışmalar sürerken, düşman askerlerinin mezarlarını koruma kaygıları ve niyetleri kaydedilmeye değer. Bu, savaş esnasında vuku bulan bir insanlık dersidir.

Kayıp asker aileleri, ölen yakınlarının mezarlarının bulunduğu yerler hakkında bilgi edinmek için Papa XV. Benoît'ın aracılığı ile Türkiye'deki gayrı resmi temsilcisi Monsenyör Dolci'ye başvurmaktaydılar. Enver Paşa, yüksek görevinin sonu gelmez meşguliyetlerine rağmen harbin başlangıcından itibaren, bu pek kutsal mezarlara gereken saygının gösterilmesi için generallerine talimat verir.

Çanakkale Savaşı'nın bilinmeyen bir yönüydü İngiliz, Fransız ve Avustralyalı askerlerin mezar yerlerinin bulunması ve korunmasına yönelik verilen uğraşlar. Papa XV. Benoît'un aracılığıyla Osmanlı Devleti'nin en üst kademeleriyle bağlantı kurulmuş; ölen Hıristiyan askerlerinin mezar yerlerine dini semboller konulması, yine mezar yerlerinin planlarının çıkartılıp fotoğraflanması istenmişti. Ancak unutulmaması gereken bir detay var. O da bu isteklerin talep edildiği, Osmanlı Devleti'nce de karşılık gördüğü o günlerde, savaş bütün hızıyla devam ediyordu. Savaş bitmiş olsa, barış anlaşmaları yürürlükte olsa, bu talepler sıradan karşılanabilirdi. Oysa bu yazışmaların büyük çoğunluğunun yapıldığı günlerde Çanakkale'de top sesleri eksik olmuyor; hemen her gün binlerce asker aldığı bir kurşun yarası ya da vücuduna isabet eden bir şarapnel parçası nedeniyle son nefesini verip, toprağa düşüyordu. Mektup trafiği yıllar sürdü.

Papa XV. Benoît bu konuyla ilgili Kardinal Gasparri'yi görevlendirmişti. Ayrıca Vatikan'da, Çanakkale'de kayıp ve muhtemelen Türkiye'de esir olan Fransız, İngiliz ve Anzak askerlerinin listelerini tutmak için "Harp Esirleri İstihbaratı Geçici Bürosu" kurulmuştu. Kardinal Gasparri, kendilerine gelen tüm talepleri Vatikan İstanbul Temsilcisi Monsenyör Angelo Maria Dolci'ye iletiyordu. Mektup trafiği bu şekilde yürütülüyordu. Monsenyör

Gully Ravine (Zıgın Dere) bölgesi, Eylül 1915

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Dolci ise özellikle Harp Esirleri İstihbaratı Geçici Bürosu'ndan kendisine iletilen bu talepleri karşılayabilmek için Osmanlı Hükûmeti ile yakın ilişkiler kurmuş; özellikle de mezar yerlerinin korunması için Harbiye Nazırı Enver Paşa ile görüşmüştü.

Enver Paşa ise Vatikan'ın mezarların korunması hakkındaki endişelerine duyarlılık göstermiş; harbin başından itibaren bu mezarlara saygı gösterilmesi için gereken tüm emirleri vermişti. Hatta söz konusu bölgeye gidip mezarları bizzat gözden geçirebilsin diye Monsenyör Dolci'nin emrine bir grup asker vermeyi dahi teklif etmişti. Enver Paşa böylece, Papa XV. Benoît'un ricası üzerine, Çanakkale'de ölen askerlerin mezarlarını çok özel bir şekilde kendi yüksek himayesine almış; acılı ailelerin yüreğini bir nebze rahatlatmak için Monsenyör Dolci'ye Çanakkale'de bulunan bütün mezarların fotoğraflarının kopyalarını hediye etmişti.

Papa, Enver Paşa'nın yaptığı bu büyük jestten çok etkilenmişti. Enver Paşa'nın emriyle verilen ve kendilerine ulaşan tüm mezarlık bilgi ve fotoğraflarının kopyalarını Çanakkale Savaşı'nda taraf olan bütün hükümetlere hatta ailelere göndermişti. Papa'nın bu çabası da hükümetler nezdinde büyük taktirle karşılanmıştı.

Savaşların görünmez yüzüydü mezarlıklar sorunu. Birinci Dünya Savaşı boyunca, hatta sonrasında Vatikan-İstanbul-Çanakkale üçgeninde yaşanan mektup trafiğinin ana konularından biri yaşamını yitiren askerlerin mezarlarıydı. İtilaf güçlerine mensup on binlerce asker evlerinden binlerce kilometre uzaklıkta yabancı topraklarda son nefeslerini vermişlerdi. Çanakkale'de oğlunu kaybeden Fransız acılı bir annenin de Avustralyalı bir babanın da tek tesellisi evlatlarının mezarlarının bulunması, mümkünse de korunmasıydı. Ancak bazen iyi niyet de yeterli olmuyordu. Yabancı askerlerin mezar yerlerinin bulunmasında bin bir sorunla karşılaşılıyordu.

Dört İngiliz askerinin cenaze merasimi

Her şeyden önce, Avustralyalıların Gelibolu yarımadası üzerinde savaştıkları arazi oldukça genişti; dahası 'Lonesome Pine', 'Brown's Dip', 'Walker's Ridge' gibi isimlendirmeler İngilizler'in icadıydı. İngiliz haritalarının dışında bu isimler hiçbir haritada yer almamaktaydı. Bu nedenle verilen açıklamalar, çoğu zaman anlaşılmaktan uzaktı. Mezarlıkların harp sahasında bulunduklarını ve mezarların listeleri ile konumlarını belirten planları talep etmenin Osmanlı askeri yetkililerinde stratejik sorunlara yol açtığını özellikle dikkate almak gerekir. Buna rağmen Monsenyör Dolci aracılığıyla Vatikan'dan gelen ricalar geri çevrilmemeye çalışılıyordu.

Frank Coffee

Frank Coffee Vak'ası

Tüm bu mektup ve yazışma trafiği içinde genç bir Anzak teğmenin hikayesi dikkat çekiyordu: Frank Matthew Coffee. Bu öyle bir hikayeydi ki, savaşın hem acı hem de insanî yönlerini sinematografik bir tatla anlatıyordu. İşte tüm tarihi gerçeklerin tanıklığı ve Vatikan Gizli Arşivleri'nde yer alan belgeler ışığında, çok çarpıcı bir yaşam hikayesinin, Frank M. Coffee'nin hikayesinin kapısını aralıyoruz.

Frank Matthew Coffee, 11 Nisan 1887'de dünyaya gelmişti. Zengin bir Avustralyalı yayıncı olan babası Frank Coffee ile aynı adı taşıdığı için Junior Frank olarak anılıyordu. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Kentucky ve Stanford Üniversiteleri'nde hem gazetecilik hem de mühendislik okumuştu. Birinci Dünya Savaşı patladığında Sidney'deydi; gazete-

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

X Beach (İkiz Koyu) civarında sıhhiyeci subaylar için düzenlenmiş istirahat ve toplantı odası. Masanın solunda Kralliyet Deniz Tümeninden Rahip Hallding oturuyor.

lere yansıyan haberler, Sidney'deki caddeler, sokaklara asılan askere çağıran afişler kanının kaynamasına yetmişti de artmıştı bile. Evet, askere gönüllü olarak yazılmalıydı. Bu düşüncesini ilk olarak kendinden 5 yaş büyük ağabeyi Jack'e açtı. Jack de kardeşiyle aynı duyguları paylaşıyordu. Ertesi gün her iki kardeşin adı da Birinci Dünya Savaşı'na katılacak gönüllü askerler arasında yazıyordu. Aldıkları bu kararla ilgili anne ve babalarının nasıl bir tepki gösterdiğini bilmiyoruz ama tahmin etmek zor değil. Çocuklarının evlerinden binlerce kilometre uzaklara hem de savaşmak için gitmesi hiçbir anne babanın kolay kolay kabullenebileceği bir durum değil. İhtimaldir ki, hem Frank hem de Jack anne ve babasının itirazlarına rağmen Avustralya ordusuna katılmışlardı. Her ikisi de asteğmendi. Ve kaderin garip bir cilvesi olsa gerek her iki kardeş de aynı cephede görevlendirilmişti: Çanakkale'de!

Frank M. Coffee'nin mezarının bulunmasına yönelik yazışmalar tam 4 yıl sürdü, koskoca 4 yıl! Savaş bittikten sonra bile bu kayıp mezarın aranmasına devam ediliyordu. Her türlü bilgi kırıntısının üstüne gidiliyor, alan çalışması yapılıyor, genç asteğmenin mezarı aranıyordu.

Çanakkale'de müttefik güçleri tahmin etmedikleri bir dirençle karşılaşıyordu. "Çanakkale geçilmez" dedirten günler yaşanıyordu. Geceler gündüze, gündüzler geceye karışmıştı. Kanlı çarpışmalar nedeniyle her gün binlerce asker toprağa düşüyordu. Ve 19 Kasım 1915'te Frank M. Coffee kalbine isabet eden bir şarapnel parçası nedeniyle 28 yaşında yaşama veda etti. Ancak onun hikayesi ölümüyle bitmedi, aksine başladı...

Suvla Koyu'nda üsleme

Asteğmen Frank M. Coffee'nin ölüm haberi binlerce kilometre uzaklıkta bulunan Sidney'deki evine ulaşmıştı. Acı haberi alan baba Frank Coffee'nin artık tek bir amacı vardı; oğlu Frank M. Coffee'nin mezarını buldurup, Sidney'e getirtmek. Ama savaş hala olanca hızıyla devam ediyordu. Çanakkale Boğazı'nın masmavi suları kan kızıla boyanmıştı. Cepheden top atışları, silah sesleri eksik olmuyordu. Böyle bir ortamda kim bir Anzak askerinin mezarıyla ilgilebilir, binlerce kimsesiz mezarlık arasında Frank M. Coffee'nin mezarını bulabilirdi? Baba Frank Coffee yine de kararlıydı. Oğlunun mezarını bulmalı, onu doğduğu topraklara Sidney'e getirmeliydi. Katolik Kilisesi'ne yaptığı bağışlarla tanınan Baba Frank Coffee çareyi "bir umut" diyerek Vatikan'ın Sidney Temsilciliği'ne başvurmakta bulmuştu.

Sidney Vatikan Temsilciliği, acılı babanın isteğini gerçekleştirmenin ne kadar zor olduğunun farkındaydı. Ama bir şey yapmalıydılar. Sidney Vatikan Temsilciliği, asteğmen Frank M. Coffee'nin mezarının bulunabilmesi için Vatikan'a mektup gönderdi. Mektupta, Baba Frank Coffee'nin talebini iletiyorlardı. Baba Coffee, hem oğlunun mezarının bulunmasını hem de oğlunu doğduğu topraklara götürmek istiyordu. Vatikan Devlet Sekreteri Kardinal Pietro Gasparri Çanakkale Savaşı'ndaki kayıp mezarlarla ilgili tüm başvurularda olduğu gibi, bu talebi de Vatikan İstanbul Temsilcisi Monsenyör Angelo Maria Dolci'ye iletmişti. Ve Sidney-Vatikan-İstanbul- Çanakkale arasında asteğmen Frank M. Coffee'nin mezarının bulunmasına yönelik yazışmalar tam 4 yıl sürdü, koskoca 4 yıl! Savaş bittikten sonra bile bu kayıp

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

mezarın aranmasına devam ediliyordu. Her türlü bilgi kırıntısının üstüne gidiliyor, alan çalışması yapılıyor, genç asteğmenin mezarı aranıyordu. Nihayet, 4 yılın sonunda Sidney'e Baba Frank Coffee'nin yüreğinin bir nebze olsun rahatlatan haber ulaştı: "Oğlunuz Frank M. Coffee'nin mezarı bulunmuştur." Oğlunun naaşını doğduğu topraklara götürmek isteyen baba Frank Coffee bu fikrinden vazgeçmişti. Vatikan Sidney Temsilciliği'ne yazdığı teşekkür mektubunda şöyle diyordu: "(...) Naaşın kalıntılarının Brown's Dip Mezarlığı'ndaki Frank'ın Avustralyalı asker arkadaşlarının yanında kalmasını arzu ettiğimizi bildireceğim. Eminim ki, kendisine bu konuda fikri sorulabilse onun da arzusu aynı olurdu".

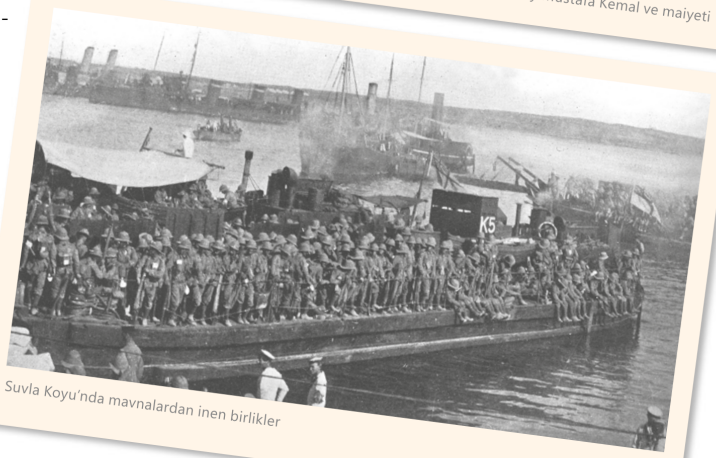
Çanakkale'nin tahliyesi arifesinde General Brulad ve General H.E. Street ile Kurmay heyetinin Seddülbahir Kalesi avlusundaki hatıra fotoğrafı, 1 Ocak 1916

Frank M. Coffee vak'ası bir başka soruyu da akıllara getiriyor. Mustafa Kemal Atatürk, Frank Coffee vak'asından haberdar mıydı? Acaba o da tüm bu yazışmalara, genç teğmenin mezarının bulunması çalışmalarına tanıklık etmiş miydi? Bu soruyu sorduktan sonra, Atatürk'ün 18 Mart 1934 yılındaki Çanakkale Zaferi Törenleri'ne gönderdiği mesajı tekrar hatırlamakta yarar var. Atatürk o ünlü mesajında şöyle diyordu: "Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar; burada dost bir vatanın bağrında bulunuyorsunuz. Huzur ve barış içinde uyuyun. Sizler Mehmetçikler ile yan yana, koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını bu savaşa gönderen analar, göz yaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız, bizim bağrımızdadır. Onlar bu topraklarda canlarını verdikten sonra artık bizim çocuklarımız olmuşlardır".

Anafartalar Kumandanı Miralay Mustafa Kemal ve maiyeti

Evet, Mustafa Kemal Atatürk belki de Frank M. Coffee olayından haberdardı. Öyle olmasa bile Frank M. Coffee benzeri olaylara tanıklık ettiği için 1934 yılında bu çok önemli mesajı yayınlamış olabilir. Çünkü Frank M. Coffee vak'ası tüm belgeler ışığında incelendiğinde Atatürk'ün o sözlerinin anlamı bir kat daha artıyor.

Suvla Koyu'nda mavnalardan inen birlikler